

ลักษณะร่วมและการสร้างสรรค์ของเรื่องอัษฎापานรคำกาพย์ภาคใต้ ด้านเนื้อหาการสอน และกลวิธีการสอน¹

The Mutual Characteristics and the Creation about Content and
Teaching Strategies in AtsadapanornKamKaap in Southern Thailand

พัชลินจ์ จินนุณ
Phatchalin Jeennoon

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องอัษฎापานรคำกาพย์ภาคใต้ด้านลักษณะร่วมกับเรื่องพระโศภิตสัตว์
โกสามภินและฉันทอัษฎापานรของภาคกลาง และการสร้างสรรค์ขึ้นเฉพาะถิ่น ผลการศึกษาพบว่าเรื่องอัษฎापานร
คำกาพย์มีเนื้อหาการสอนร่วมกับเรื่องพระโศภิตสัตว์โกสามภินและฉันทอัษฎापานร 6 ข้อ ได้แก่ สอนการ
กระทำที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขส่วนตน สอนการกระทำที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ สอนการดูลักษณะ
ของคน และธรรมชาติของคน สอนการปฏิบัติหรือสมาคมกับคนประเภทต่างๆ และสอนการเป็นนักปกครองที่ดี
โดยเรื่องอัษฎापานรคำกาพย์ของภาคใต้มีการสร้างสรรค์คำสอนขึ้นเฉพาะถิ่นด้วย ได้แก่ สอนวิธีเข้าถึงความรู้ สอน
การปฏิบัติตนเพื่อไปเกิดในภพภูมิที่ดีหรือแสวงหาความหลุดพ้น และสอนการปฏิบัติตนของผู้หญิงเพื่อบรรลु
พระพุทธานุภาพคำสอนทั้งหมดนี้มุ่งให้ผู้อ่านพบความสุขทั้งในระดับโลกียะและโลกุตระ ด้านกลวิธีการสอนพบว่า
เรื่องอัษฎापานรคำกาพย์มีกลวิธีการสอนร่วมกับเรื่องพระโศภิตสัตว์โกสามภินและฉันทอัษฎापานร 4 ข้อ ได้แก่
สอนอย่างตรงไปตรงมาสอนโดยอาจารย์ประเพณีของคนโบราณสอนโดยแสดงผลของการประพฤติปฏิบัติในปัจจุบัน
และสอนโดยวิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคยดีอยู่แล้ว โดยเรื่องอัษฎापานรคำกาพย์ใช้กลวิธีเปรียบเทียบที่
หลากหลายกว่าทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจหลักคำสอนได้ดียิ่งขึ้น กลวิธีการสอนที่สร้างสรรค์ขึ้นเฉพาะถิ่น ได้แก่ สอน
โดยยกหลักธรรมประกอบคำสอน สอนโดยอธิบายขยายความหัวข้อคำสอน สอนโดยแสดงผลของการประพฤติ
ปฏิบัติที่ได้รับในโลกหน้า และสอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบตามแบบวิธีในพระไตรปิฎก วิธีดังกล่าวล้วนเชื่อมโยงกับ
บริบททางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : อัษฎापานรคำกาพย์ ลักษณะร่วม การสร้างสรรค์ วรรณกรรมคำสอน

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ อัษฎापานรคำกาพย์ภาคใต้: ลักษณะร่วมและการสร้างสรรค์เฉพาะถิ่น” โดย
ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายได้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีงบประมาณ 2557

Abstract

In this research, mutual characteristics among a southern Thai verse of AtsadapanornKamKaap and a Central Thai verse of BodhisattavaKosambhin and Chan Atsadapanorn were examined. Also, their unique local creations were investigated. The results of this study revealed that the three verses shared several mutual contents. The content included the teachings of how to conduct for personal benefits, how to avoid misbehaviors, how to ponder human characteristics and human natures, how to behave or associate with several types of people, and how to be a good leader. Notably, AtsadapanornKamKaap has apparently been created for Thai southerners. The verse comprised the doctrines of how to access knowledge, how to be born in their next life or even to reach nirvana and it was to teach women to be enlightened according to Buddhist beliefs. All of these doctrines emphasized the readers to be happiness in the worldly pleasure and super-mundane level. The AtsadapanornKamKaap was prominent due to several reasons. The writer, a Buddhist monk, wished himself and his readers to be blessed with merits; hence, he attempted to put many Buddhist ideas and teachings in his verse. The writer's concepts have been influenced by thoughts and beliefs of the society at that time, so he inserted the ideas on hells, paradises, nirvana and reincarnation into his work. Pertaining to teaching strategies, the three verses contained four mutual characteristics: direct and straightforward teaching, employing ancient traditions as teaching sources, teaching by demonstrating the results of conducts and teaching in the present, and teaching by using the technique of comparisons that most readers were familiar with. However, it should be noted that AtsadapanornKamKaap exploited more various comparison teaching strategies, in order to help the readers comprehend the Buddhist teachings better. In connection with the teaching strategies representing local identities, four aspects were claimed. One was the application of Buddhist doctrines for teaching. Two was relevant to the teaching which explanations would be delivered according to the topics to be taught. With regard to the three, teaching by demonstrating the results of conducts and teaching in the next life, which were related to the Buddhist beliefs. The last aspect was the comparison using the Pali Canon as a guide. All of the strategies were undoubtedly related to Buddhist contexts.

Key Words : *AtsadapanornKamKaap, Mutual characteristics, Creation, Teaching literatures*

บทนำ

วรรณกรรมคำสอนภาคใต้ส่วนหนึ่งมีเนื้อหาคำสอนร่วมกับวรรณกรรมคำสอนภาคกลางอย่างเด่นชัด เช่น พาลีสอนน้อง พิเภกสอนเบญจกาย สุภาภิตพระร่วง โคลงสุภาภิต และกฤษณาสอนน้อง แต่วรรณกรรมคำสอนกลุ่มนี้มีการศึกษากันอย่างแพร่หลายแล้ว ผู้วิจัยพบว่า มีวรรณกรรมคำสอนภาคใต้ที่น่าสนใจเรื่องหนึ่งคือเรื่อง อัญญาพานรคำภาพย์ เรื่องนี้เป็นของพระครูพิจิตรธรรมโกศล วัดหัวอิฐ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันเก็บรวบรวมไว้ในศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ไม่ระบุชื่อผู้แต่ง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์ มีทั้งกาพย์ยานี 11 กาพย์ฉิ่ง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 เมื่อพิจารณาโครงสร้างของเรื่องก็พบว่าเรื่องนี้มีโครงสร้างที่คล้ายคลึงกับวรรณกรรมคำสอนภาคกลางเรื่องพระโทธิสตร์โกสามภินและฉันทอัญญาพานร (แม้จะคลณะเนื้อความกันก็ตาม) คือกล่าวถึงพระโทธิสตร์ซึ่งถูกขับออกจากเมือง เพราะปัญญาน้อย ครั้นได้ฟังคำสอนจากกวนรแปลงจำนวน 8 ตัวก็เกิดปัญญา จึงเสด็จกลับไปปกครองบ้านเมืองอย่างสงบสุข เมื่อสันนิษฐานว่าสำนวนใดน่าจะมาก่อนนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเรื่องพระโทธิสตร์โกสามภินน่าจะแต่งเป็นเรื่องแรก เพราะระบุว่าเป็นวรรณกรรมที่แต่งในสมัยธนบุรี ผู้แต่งประพันธ์โดยใช้กาพย์ยานี 11 ทั้งเรื่อง มีการใช้ถ้อยคำสำนวนที่ชาวบ้านโดยทั่วไปเข้าใจง่ายส่วนเรื่องฉันทอัญญาพานรน่าจะแต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สันนิษฐานว่าผู้แต่งคือสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตโนรสเพราะทรงนิยมกระบวนการแต่งดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างแน่ชัด จำเป็นต้องศึกษาเชิงประวัติศาสตร์วรรณกรรมต่อไป (นิยะดา เหล่าสุนทร; และคนอื่นๆ 2540: 17) โดยผู้แต่งน่าจะดัดแปลงเรื่องนี้มาจากเรื่องพระโทธิสตร์โกสามภินเพราะมีเนื้อความหลายส่วนคล้ายกันมาก แล้วนำมาแต่งเป็นวรรณกรรมคำฉันท์ใช้ชื่อว่าฉันทอัญญาพานรต่อมาก็นำไปจารึกไว้ที่ผนังวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในกรุงเทพมหานคร ในสมัยรัชกาลที่ 3 ทำนองเดียวกับที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตโนรส นำเรื่องกฤษณาสอนน้องที่สันนิษฐานกันว่าเป็นของภาคใต้ไปดัดแปลงเป็นวรรณกรรมคำฉันท์ ใช้ชื่อว่ากฤษณาสอนน้องคำฉันท์ ต่อมาก็นำไปจารึกไว้ที่เดียวกันในขณะเดียวกันเรื่องอัญญาพานรคำภาพย์ของภาคใต้ก็มีโครงสร้างที่คล้ายกับเรื่องพระโทธิสตร์โกสามภินด้วย นับแต่การแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์เหมือนกัน การใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่ายเหมือนกัน เพียงแต่มีความประณีต วิจิตรบรรจงมากกว่า การระบุชื่อพระราชาวา คือโกสามภิน และเป็นพระโทธิสตร์เหมือนกัน และการระบุชื่อทิศของพานรทั้ง 8 ที่ตรงกัน ซึ่งเรื่องฉันทอัญญาพานรไม่ปรากฏโดยเรื่องนี้ น่าจะแต่งในสมัยรัตนโกสินทร์เช่นเดียวกัน แต่ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าแต่งก่อนหรือหลังฉันทอัญญาพานร ดังการเปรียบเทียบความเหมือนต่าง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภิน ฉันทอัษฎापานรและอัษฎापานรคำภีร์

ตัวอย่างเนื้อความ	พระโพธิสัตว์โกสามภิน	ฉันทอัษฎापานร	อัษฎापานรคำภีร์
การกล่าวถึงธรรมชาติที่แวดล้อมพระราช	นกคดแลหงส์ห่าน โนรีขานขรื่องปักษี เสียงสัตว์ในพนาลี เร่งละลนละลานใจ แลช้ายก็เห็นสัตว์ สารพัดเนื้อแลเบือไพร แลชวาเห็นแต่นกไซริ เปลี่ยวเปล้าใจเร่งมัวเมา จึงพฤษทเวตา แปลงกายเป็นอัสเดา.....	สกุณนา วิศพนาลี ไพภูตมากมี กิลลาลลนคเนอง แลช้ายก็เห็นสัตว์ วอเนกเนองนง แลชวาชิตรคลอง ชรทิ้งธารเทินเขา พวกพฤษทเวตา มทิมาทังอัษฎา แปรกายก้องกลา ก็เอาเพศเป็นพานร	-
การกล่าวถึงผลของความ อุตสาหกรรม	คนใดแลอุตสาหกรรม ทำงานการโดยถวิล ทุกวันประนินทิน ทุกค่ำเช้าแลเพราะงาย อุตสาหกรรมวิบาก จะพันยากบัดเดียวตาย เมื่อน้ำจะสวาย เพราะว่ายากแต่เดิมที	ผู้ใดแลอุทโยค อุตสาหกรรม เพทางคประกรณ ประกาศสังวิธยาย วิทยางคจักบังเกิด สถิตศิลปะเพริศพราย สวารททังหลาย บริบูรณ์พูนมี	-
การกล่าวถึงธรรมชาติของ คนมีทรัพย์	คนใดแลมีทรัพย์ คนทั้งหลายยอมเลื่องลือ ชามเกรงยอมนับถือ เพราะทรัพย์นั้นสถาพร	เป็นต้นในทรัพย์ วิโรพคณองนันต์ เท่าคนอันมักคัลย์ ฉมภาพวาริ	-
การวัดความดีของน้ำ	ผู้ว่าใครรู้ น้ำดีลึกในสระศรี ให้ชักกันบัวริ จึงจะรู้ซึ่งอาการ	จะรังจะเริ่มหรือ สระให้ออกทโรล เท่าว่าลึกแลโยน ชลขึ้นมาอาศัย	--
การกล่าวถึงการสยบโค	งัวใดแลร้ายกาจ ท่านกำจัดเดียด อย่าไถล้อย่าอารี ใช้คนคือยาคุดิน	โคใดอันแรงเกียจ บมิเอื้อมีอาลัย เหล่าเหล่าแลวางไป ประเจิกจากคณาเนา	-
การปฏิบัติต่อคนตระหนี่หรือ โลกโดยให้ทรัพย์	ดีจะคบคนตระหนี่ทรัพย์ สินทุกสิ่งสินทุกอัน เราอย่าตระหนี่เร่งให้มัน มันหากรู้จะทดแทน	จักเสพด้วยคน กมลโลกลวนลาม แผ่ทรัพย์จงมากตาม คุณโลกหลังลง	-
การกล่าวถึงความงามของ หญิงชาย	ชายใดมีทรัพย์มาก ทรัพย์นั้นแลเป็นมงคลประเสริฐ ในตัวตนตน จะได้สุขสำราญ ฯลฯ หญิงใดรูปชั่วช้า แต่ปัญญาอันมากมี ความรู้มากดีหลี มีถ้อยคำอันอ่อนหวาน	-	ตั้งหญิงรูปโสภา พร้อมกิริยาสถาผล เป็นทรัพย์สำหรับตน ประดับกายให้นารี เหมือนชายรู้วิชา เป็นโศกาจำเรื้อศรี ทรัพย์สินได้มั่งมี เพราะวิชาเป็นอาภรณ์
การกล่าวถึงบุญบาป	รู้ว่าบาปมันเร่งทำ มันไม่กลัวคอบาย	-	ด้วยบาปมันเหนคุณ กับการบุญไม่อุส่าห์ ครันตนนั้นมรณา มันชกหักกันลงไป
การกล่าวถึงการทำดีคิดดี	เป็นแต่หมู่คนใจบาป ฆ่าแต่สัตว์แลมสาเล็ก ลอบในกามา ฆ่าสมณะแลชีพรามณ	-	ว่าผู้อยู่กับหญิง มักมายังด้วยต้นหา ตั้งๆคือศีลา จะเกิดมาแต่ป่าไต่ฯลฯ เหมือนคนอายุสิ้นด้วย กรรมนั้นมาทักหาญ ชาติก่อนเคยรอนราน ชีพิตสัตว์ให้ตัดขยาฯลฯ

ตารางที่ 1 พบว่าสำนวนของเรื่องฉันทอักษฎาพจนานุกรมคล้ายกับเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภินมาก ในขณะที่เรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ของภาคใต้ก็เหมือนคล้ายกับเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภิน คือ กล่าวถึงความงามของหญิงชายเหมือนกัน สอนเรื่องการละบาป รักษาศีลห้าเหมือนกัน ครั้นเมื่อพิจารณาด้านการสร้างสรรค์เนื้อหาคำสอนและกลวิธีการสอน ผู้วิจัยพบว่าเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภินและเรื่องฉันทอักษฎาพจนานุกรมสร้างสรรค์เรื่องที่ไม่ต่างมากนักซึ่งทั้ง 2 เรื่องมีการศึกษาวิจัยกันเป็นอย่างดีแล้ว สามารถดูรายละเอียดได้ที่งานวิจัยของนิยะดา เหล่าสุนทร และคนอื่นๆ (2540) และบทความของสิริวรรณ วงษ์ทัต (2526; 2543) ซึ่งลักษณะร่วมนี้บางส่วนก็เหมือนคล้ายกับเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ของภาคใต้ด้วย ทั้งนี้เกิดจากทั้ง 3 สำนวนต่างก็มีเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องโคลงโลกนิติ (2543) และทีโตนเทศ (2517) เหมือนกันที่สอนแนวทางการประพฤติปฏิบัติเพื่อสร้างความสุข ความเจริญในชีวิต เช่น การคบคน ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และการปกครองคน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ของภาคใต้ยังแสดงแนวคิดด้านการสอนและกลวิธีการสอนบางประการที่แตกต่างไปจากอีก 2 เรื่องอย่างชัดเจน ที่เห็นได้อย่างเด่นชัด คือความนิยมสอดแทรกทัศนคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ของภาคใต้เพื่อดูว่ามีลักษณะร่วมกับเรื่องฉันทอักษฎาพจนานุกรมและเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภินด้านใดบ้าง และมีการสร้างสรรค์ลักษณะเด่นที่แตกต่างออกไปอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวรรณกรรมคำสอนภาคใต้เรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ด้านลักษณะร่วมกับเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภินและฉันทอักษฎาพจนานุกรมของภาคกลางและการสร้างสรรค์ขึ้นเฉพาะถิ่นในเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์

ขอบเขตของการวิจัย

วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ ผู้วิจัยศึกษาจากต้นฉบับของพระครูพิจิตรธรรมโกศล วัดหัวอิฐ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันเก็บรวบรวมไว้ในศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชส่วนวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางผู้วิจัยเลือกเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภินที่กรมศิลปากรตีพิมพ์ไว้แล้วชื่อชุดวรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 2 พ.ศ. 2533 เรื่องฉันทอักษฎาพจนานุกรม ผู้วิจัยศึกษาจากหนังสือชุมนุมสุภาษิตฉบับหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่แล้วใน พ.ศ. 2508 ผู้วิจัยพบว่าสำนวนของภาคกลางมีการปริวรรตและศึกษาวิจัยกันอย่างละเอียดแล้วส่วนสำนวนของภาคใต้ยังไม่มีการปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์ที่กันมาก่อน จึงจะนำสำนวนนี้ไปเปรียบเทียบกับของภาคกลางเพื่อดูว่ามีลักษณะร่วมในด้านใดบ้าง และมีการสร้างสรรค์ที่แตกต่างออกไปหรือไม่ในส่วนที่ศึกษาลักษณะร่วมกับของภาคกลาง ผู้วิจัยจะเริ่มต้นด้วยเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภิน เพราะมีความคิดเห็นว่าจะแต่งเป็นเรื่องแรก ตามด้วยเรื่องฉันทอักษฎาพจนานุกรมซึ่งคล้ายกับเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภินมากที่สุด และเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. ลักษณะร่วมของเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์กับเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามภินและฉันทอักษฎาพจนานุกรม เมื่อศึกษาเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ภาคใต้พบว่าเนื้อหาคำสอนและกลวิธีการสอนส่วนหนึ่งร่วมกับพระโพธิสัตว์โกสามภินและฉันทอักษฎาพจนานุกรมอย่างชัดเจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ลักษณะร่วมด้านเนื้อหาการสอนมีดังนี้

1.1.1 สอนการกระทำที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขส่วนตน คำสอนด้านนี้เพื่อให้ผู้อ่าน รู้วิธีประพฤติปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบันได้แก่ การเห็นความสำคัญของความรู้ ความกตัญญูรู้คุณ ความขยัน ความเป็นอนิจจัง การตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม และการระมัดระวังคำพูด โดยโน้มน้าวให้เห็นว่าหาก ผู้อ่าน ปฏิบัติตามได้ก็จะประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น มีคนยกย่องสรรเสริญ รักและเมตตา และเงินทองไหลมาเทมา ดังการสอนให้เห็นความสำคัญของความรู้ เรื่องพระโพธิสัตว์โกสลามภินสอนว่าแม่ไม่มีทรัพย์ แต่มีปัญญา ปัญญา ย่อมนำทรัพย์มาให้ การมีความรู้มากจึงดีกว่ามีทรัพย์มหาศาล ดังนี้ “ความรู้มากดีหลีกกว่าทรัพย์มหา” (พระ โพธิสัตว์โกสลามภิน หน้า 254) เรื่องฉันทอัชฎาพานรสอนให้เห็นความสำคัญของความรู้เช่นเดียวกัน โดยเน้นย้ำ ว่าหากหมั่นท่องจำความรู้จะอยู่กับตัวตลอดไปดังนี้ “จักอยู่จำเจียรนานแก่คนผู้สังวริยาย”(ฉันทอัชฎาพานร หน้า 20-21) ส่วนเรื่องอัชฎาพานรคำภีร์สอนว่าการมีทรัพย์เกิดจากการมีวิชาความรู้เช่นเดียวกัน ดังนี้ “ไม่รู้วิชา แล้วหนาดังฤๅโกคาจะบังเกิดมาแต่ใด” (หน้า 21)

1.1.2 สอนการกระทำที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติเพราะส่งผลร้ายต่อตนคำสอนด้านนี้เพื่อป้องกันความ สูญเสีย หรือความหายนะต่างๆ ที่จะบังเกิดขึ้นแก่ตนในปัจจุบันการกระทำที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ได้แก่การมี นิสัยมักโกรธ ใจร้อน เกียจคร้าน เกลียดวิชาความรู้ ทำบาป ขาดความรับผิดชอบ ไม่รู้จักสร้างกุศล กิริยา มารยาททรามคบคนพาล ตระหนี่ โง่เขลา ประมาท หลงมัวเมาการมราคะไร้สัจย์ขาดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ประพฤติผิดศีลห้าและขาดความยุติธรรม ดังเรื่องพระโพธิสัตว์โกสลามภินสอนไม่ให้มีกิริยามารยาททราม ขาด ความรับผิดชอบ ขาดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีนิสัยเกียจคร้าน ไม่ศึกษาวิชาความรู้ เต็มไปด้วยความโลภโกรธ หลง ประพฤติผิดศีลห้า ขาดความยุติธรรม และหลงมัวเมาในตัณหา โดยบอกผลของการกระทำว่าจะพบแต่ ความทุกข์ดังการสอนไม่ให้เกียจคร้านเพราะทำให้เกิดความยากจน

ความคร้านไปเมื่อหน้า	จะอัปราแก่บุคคล
ความยากได้แก่ตน	เพราะความคร้านเป็นมลทิน
	(พระโพธิสัตว์โกสลามภิน หน้า 253)

เรื่องฉันทอัชฎาพานรสอนการกระทำที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ โดยบอกผลที่ได้รับหลายประการ เช่น หากมี นิสัยตระหนี่ จะทำให้ไม่มีเพื่อน หากมีนิสัยโง่เขลา ประมาทและไม่จดจำจะไม่มีวิชาความรู้ หากหลงมัวเมาอยู่ใน ราคะ จะทำให้ความดีหายไป หรือหากไร้สัจย์และเกียจคร้าน จะไม่มีทรัพย์ (หน้า 18-19) ดังตัวอย่างการสอน ไม่ให้มีนิสัยตระหนี่ เพราะทำให้ไม่มีเพื่อน

ส่วนมิตรเสียผู้	บมิแผ่มีหลายลาภ
ใจตลบแรงราบ	อันตระหนี่แลชช่า
	(ฉันทอัชฎาพานร หน้า 18)

เรื่องอัชฎาพานรคำภีร์สอนไม่ให้มักโกรธ ใจร้อน เกียจคร้าน เกลียดวิชาความรู้ ทำบาป ไม่รู้จักสร้างกุศล ไม่รักษาศีล ให้ทานหรือบริจาค ไม่ระวังคำพูด และคบคนพาล ดังการสอนไม่ให้คบคนพาลที่ว่า “ปองร้ายหมาย คิตรีษยา อย่าตอบพาลาค่อยคิดแก้หน้าต่อไป” (หน้า 22)

1.1.3 สอนการดูลักษณะของคนและธรรมชาติของคน คำสอนเรื่องนี้เน้นให้เห็นความจริงหรือสัจธรรม และ/หรือกฎธรรมชาติของมนุษย์และสรรพสิ่ง เพื่อช่วยให้รู้เท่าทันมากยิ่งขึ้น ดังเรื่องพระโพธิสัตว์ โสภามกีนสอนให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มักนับถือและเกรงกลัวผู้มีทรัพย์ดังนี้

คนใดแลมีทรัพย์	คนทั้งหลายย่อมเลื่อมใส
ขามเกรงยอมนับถือ	เพราะทรัพย์นั้นสถาพร
	(พระโพธิสัตว์โสภามกีน หน้า 254)

เรื่องฉันทอัชฎาพานรสอนให้เห็นธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เช่น ทรัพย์ย่อมเป็นที่พึงใจของคนทั้งโลก ราคะเป็นที่พึงใจของผู้ครองเรือน และสตรีงามย่อมเป็นที่เจริญใจแห่งกามราคะ ดังนี้

เป็นต้นในทรัพย์	วิโรฬคฺคฺนงนันต์
เท่าคนอันมักคัลย์	ฉมภาพธารี
เป็นต้นแก่ราคา	อิทิลเสกามี
แก่ผู้ประกอบศรี	สมบัติสวัสดิเจติฉาย
วรรูปนงเยาว์	สุนทเรศกมลกาย
เป็นอาทิบางวายุ	บรเรจติจิตกามา
	(ฉันทอัชฎาพานร หน้า 22-23)

เรื่องอัชฎาพานรคำภาพยสอนให้เห็นธรรมชาติของคนเช่นเดียวกัน เช่น คนโลภมักไร้ความกรุณา นักดื่มสุรามักขาดความสัตย์ และคนเกียจคร้านมักไม่แสวงหาความรู้ ดังนี้

คนโลภกินมังสา	ขัดขั้นมาจะควาไซว
ตั้งฤจะมิใน	ความกรุณาไม่ยายี
คนกอบกินสุรา	ความสัจจาเป็นลักชี
ตั้งฤจะเกิดมี	แต่ในที่แห่งใดมา
คนโลภโลโใหญ่	ใจมักได้ไม่พิจารณา
ตั้งฤจะความนิทา	จะกันได้แต่ฝ่ายใด
คนมากด้วยเกียจคร้าน	หอนคิดอันให้สูงใหญ่
ตั้งฤจะรู้ใน	แห่งใดเรพรวิเศษณดี
	(อัชฎาพานรคำภาพย หน้า 33-34)

1.1.4 สอนการปฏิบัติหรือสมาคมกับคนประเภทต่างๆ คำสอนเรื่องนี้เพื่อให้รู้วิธีรับมือคนประเภทต่างๆ ดังเรื่องพระโพธิสัตว์โสภามกีนสอนว่าหากจะสมาคมกับคนมีนิสัยมักโกรธให้อาศัยความดีเอาชนะความโกรธ หากสมาคมกับคนตระหนี่ก็ให้ทรัพย์ หรือหากสมาคมกับคนกลัวแต่ความเท็จก็ให้อาศัยความซื่อสัตย์เข้าไป (หน้า 254-255) ดังตัวอย่างบางตอน

ฉิจะคบด้วยคนโหด	อย่าเอาโกรธไปต่อตาม
เอาแต่ตีไปต่อถาม	ความโกรธนั้นก็หายพลัน
ฉิจะคบคนตระหนี่ทรัพย์	สินทุกสิ่งสินทุกอัน
เราอย่าตระหนี่เร่งให้มัน	มันหากรู้จะทดแทน
ฉิจะคบด้วยคนเท็จ	คนแสนหกแลเห็นแสน
อย่าเอาเท็จไปตอบแทน	ตั้งแต่ตั้งกล่าวหมาย
	(พระโพธิสัตว์โสภามกีน หน้า 255)

เรื่องฉันทอักษฎาพจนานุกรมสอนว่าหากสมาคคมกับคนโลกก็ให้ทรัพย์ หากสมาคคมกับคนดึกก็ให้เจรจากันด้วยไมตรี หากเข้าเฝ้าพระราชาราชพิงแสดงความภักดี เมื่อต้องการคบมิตรก็ให้แสดงความซื่อตรงต่อกัน หากคบศัตรูก็อย่า ลืมตนหรือประมาท คบข้าราชการก็วางตนให้เหมาะสม สมาคคมกับครูให้เคารพเชื่อฟังและยำเกรงคำสอน หรือ หากคบกับนักปราชญ์ก็ให้ระมัดระวังคำพูด (หน้า 19-26) ดังตัวอย่างบางตอน

จักเสพด้วยครู	อันอิทธิงย้าแยง
บุษาสการแจง	คุณท่านอันสั่งสอน
จักเสพด้วยปราช-	ญปรีชาอันสาร
ประหยัดในบทกลอน	กลวากยวาที

(ฉันทอักษฎาพจนานุกรม หน้า 26)

เรื่องอักษฎาพจนานุกรมสอนว่าหากเข้าเฝ้าพระราชาราชให้ระมัดระวังคำพูด เพราะหากพูดผิดไปจะทำให้ถูก ริบทรัพย์สิ้น ถูกเขี่ยนตี หรือถูกจำจองได้ดังตัวอย่างบางตอน

หนึ่งเล่าสามัญสัตว์	จะกล่าวรกรให้ศึกษา
เห็นชอบประกอบมา	จึงกล่าวหาให้ถูกทาง
ถ้าคิดด้วยกิจใหญ่	ท่านเคืองใจเข้าไปขวาง
โกรธาว่าต่างต่าง	ถึงขับเขี่ยนเจียนตัวตาย
บางที่เสียเงินทอง	ต้องจำจองจนฉิบหาย
จากที่หนีพลัดพราย	เพราะถ้อยคำจ่านรจา

(อักษฎาพจนานุกรมคำพยางค์ หน้า 25-26)

1.1.5 สอนให้เห็นคุณสมบัติและคุณลักษณะของคนหรือสรรพสิ่งที่งามคำสอนเรื่องนี้เพื่อให้มองเห็น คุณสมบัติหรือลักษณะของคนและสรรพสิ่งต่างๆ ที่งาม/สมบุรณ์/มีคุณค่า หรือมีสง่าราศีโดยแท้จริง ดังเรื่องพระ โภธิสัตว์โกสลามภินสอนว่าคุณสมบัติของปราชญ์ที่งามต้องมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ลูกที่ดีต้องเชื่อฟังพ่อ แม่ อาจารย์ที่ดีต้องสั่งสอนศิษย์ให้มีปัญญา พระราชาที่ดีต้องทำให้ประชาราษฎร์ดีมีสุข มารดาที่ดีต้องรักและ เอาใจใส่บุตร ผู้ชายที่ดีต้องมีวิชาความรู้ หญิงที่รูปไม่งาม แต่มีสติปัญญา ไม่มักโกรธ และพูดจาอ่อนหวานก็นับ ว่าเป็นหญิงดี มีคุณค่า (หน้า 255-260) ดังตัวอย่างบางตอน

หญิงใญ่รูปชั่วช้า	แต่ปัญญาอันมากมี
ความรู้มากดีหลี	มีถ้อยคำอันอ่อนหวาน
แม้ว่าโกรธโกรธา	จะเจรจาบัพพะพาล
ค่อยว่าแลอ่อนหวาน	หญิงนั้นแลดีนักหนา

(พระโภธิสัตว์โกสลามภิน หน้า 255)

เรื่องฉันทอักษฎาพจนานุกรมสอนให้เห็นคุณสมบัติของข้าราชการที่ดีประการหนึ่งว่าต้องมีความจงรักภักดีต่อ พระราชา ประหนึ่งว่าพระราชาคือพระอินทร์ ดังนี้

ให้ตั้งกมลมาลย์	ปณิธานภักดี
ต่อองค์เรศตรี	ศวรสถิตย์คือเทพา
คือองค์อัมรินทร์	เทเวนทรราชา
สะท้านยนา	สมเด็จพระสถิตยสถาน

(ฉันทอักษฎาพจนานุกรม หน้า 25)

เรื่องอักษฎาพานรคำกาพย์สอนว่าหญิงที่รูปร่างงาม หากมีกิริยามารยาทงามหรือรู้จักปรนนิบัติสามียอมทำให้ความงามเพิ่มพูน ชายที่งามคือชายที่มีวิชาและกิริยามารยาทงาม ไม่ได้งามจากการมีทรัพย์ ชาติตระกูลดี หรือรูปร่างงาม บรรพชิตที่เชื่อฟังคำสอนของนักปราชญ์ ย่อมทำให้ศีลที่รักษาไว้งอกงาม เช่น

ดั่งหญิงรูปโฉม	พร้อมกิริยาสถาพร
เป็นทรัพย์สำหรับตน	ประดับกายให้นารี
เหมือนชายรู้วิชา	เป็นโภคเจ้าเรือนศรี
ทรัพย์สิ้นได้มั่งมี	เพราะวิชาเป็นอาภรณ์
ภิกษุผู้ธรรม	อยู่ตามค่านักปราชญ์สอน
ศีลนั้นสถาพร	เป็นทุนทรัพย์ฝ่ายบรรพชา

(อักษฎาพานรคำกาพย์ หน้า 27-28)

1.1.6 สอนการเป็นนักปกครองที่ดีคำสอนเรื่องนี้เพื่อให้ผู้ปกครองรู้หลักการบริหารบ้านเมือง ซึ่งจะช่วยให้บ้านเมืองมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง พลเมืองอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข โดยวรรณกรรมแต่ละเรื่องให้รายละเอียดปลีกย่อยต่างกัน เรื่องพระโพลีสตว์โกสามภินสอนการเป็นนักปกครองโดยสังเขปว่าควรใช้หลักเมตตาและไม่ลำเอียง ดังตัวอย่างบางตอน

ผิจะสอนหมู่หญิงชาย	คนรู้อยคนรู้กลัว
ในโลคะทุกตัว	อย่าเอารายแต่ฝ่ายดี

(พระโพลีสตว์โกสามภิน หน้า 255)

เรื่องฉันทอักษฎาพานร สอนให้รอบรู้กฎระเบียบการปกครอง ให้รู้หลักการแจกจ่ายหรือเพิ่มพูนทรัพย์ ให้รู้หลักการปกครองคน และให้รู้หลักการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ดังตัวอย่างบางตอน

ระบอบระเบียบบรรพ	ระบิลเบียนกล
ระบับระบิบินพล	พลพยุห์กักร
จะจับจ่ายทรัพย์	และจะแจกจะเจือปัน
จะเพิ่มจะพูนพัน	ชนทรัพย์โกฏิกอง

(ฉันทอักษฎาพานร หน้า 16)

ในขณะที่เรื่องอักษฎาพานรคำกาพย์สอนหลักการปกครองบ้านเมืองในประเด็นต่าง ๆ อย่างละเอียด ได้แก่ หลักการปฏิบัติต่อข้าราชการ หลักการให้รางวัล 5 ประการ หลักการลงโทษทหาร หลักการออกว่าราชการ และหลักการปฏิบัติตนโดยทั่วไป เช่น ให้ระมัดระวังคำพูด ให้เอาใจใส่ต่อประชาชน ให้มีใจเป็นกลาง ให้รู้จักรับมือกับคนชั่ว ให้รู้จักคบคน ให้ศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา ไม่หลงในกาม ไม่เชื่อสิ่งที่เป็นอัปมงคล ให้รู้จักตกแต่งบ้านเมืองเพื่อเสริมเกียรติยศ และให้ศึกษาการศึกษาสงครามดังตัวอย่างบางตอน

ลักษณะบำเหน็จเสด็จสาร	มีห้าประการ
จงทราบพระญาณราชา	
ปฐมบาทคือผู้ปรารถนา	พาพลโยธา
อาสาไปทำสงคราม	
รบศึกมีชัยในสนาม	แพ่พ่ายไล่ลาม
จนข้าศึกขามเดชา	
ที่สองคือผู้ล่องหา	เอาพรรคพวกมา
อาสาบศึกอีกไป	

ผู้เสียชีวิตดุษฎี	บักลัวเกรงภัย
ในการณรงค์สงคราม	
หนึ่งเล่าคำรบที่สาม	คือผู้พยายาม
ป้องกันรักษาราชธานี	
เอาไว้มิให้บุรี	เสียแก่ไพร่
อันม้าย้ายก็รุงไกร	
หนึ่งเล่าคำรบสี่ไซ้	ได้แกมทาดไทย
แลผู้กล่าวไชถ้อยความ	
สำหรับปรับปรุงไถ่ถาม	พิพากษาความ
มิได้ลำเอียงเพเลียงพล้ำ	
บ่เอื้ออามีศรีผัดถล่ม	ว่าตามทางธรรม
กระษัตริย์บุญดีสืบมา	
เว้นจากฉันทาโทษา	โมทาโทษา
ล่วงอคติสี่ประการ	
ไม่รักโมโกรธหักหาญ	ไม่หลงตามการ
ไม่กลัวภัยพาลผู้ใด	
ว่าความตามสารวินัจฉัย	ไม่ลำเอียงใคร
ว่าไปตามทางธรรมา	
หนึ่งเล่าคำรบที่ห้า	คือผู้ปัญญา
ประมุขทรัพย์มาในคลัง	
ให้ขุนบริบูรณ์มั่งคั่ง	ทั้งสิบสองคลัง
โดยทางธรรมอาารี	
มิได้เบียดเบียนเสียดสี	ลวงล่อต่อตี
เอาด้วยวิธีฉันทา	

(อัษฎापานรคาคาพย์ หน้า 3-9)

1.2 ลักษณะร่วมด้านกลวิธีการสอนดังนี้

1.2.1 การสอนอย่างตรงไปตรงมาคือสอนว่าอะไรคือสิ่งที่ควรหรือไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ผู้สอนจะบอกอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งทำให้ผู้อ่านทราบได้ทันทีที่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1.1 สอนให้ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา คือแนะนำหรือบอกวิธีปฏิบัติตนโดยนิยมใช้คำว่า “จง” และ “ให้” ดังเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามกนิ ผู้แต่งใช้คำว่า “จง” เพื่อเน้นย้ำให้พระราชชาจด์จำคำสอนไว้ อย่างแม่นยำ ดังนี้ “จำไว้จงแม่นยำจึงจะเรื่องด้วยปัญญา” (หน้า 255) เรื่องฉันทอัษฎापานร ผู้แต่งใช้คำว่า “จง” เพื่อแนะนำพระราชชาว่าเมื่อจะให้รางวัลแก่ขุนนางก็จงพิจารณาตามยศศักดิ์ดังนี้ “พิจารณาจงสมแก่ยศศักดิ์มนตรี” (หน้า 25) เรื่องอัษฎापานรคาคาพย์ ใช้คำว่า “จง” เพื่อแนะนำพระราชชาว่าจงให้รางวัลแก่ข้าราชการที่ทำประโยชน์ 5 ประการ ดังนี้ “มีห้าประการจงทราบพระญาณราชา” (หน้า 24)

มีข้อสังเกตว่า เรื่องอัษฎापานรคาคาพย์ นิยมใช้คำว่า “ควร” และ “พึง” ด้วย ในขณะที่อีก 2 เรื่อง ไม่ปรากฏการใช้คำเหล่านี้ เช่น “ควรที่จะมีจิต ดำริคิดถึงพาสนา” (หน้า 37) “ควรที่ลดหลั่น ผันตามอาญา” (หน้า 69) และ “ถ้าจักสมเจตนา พึงคารวต่อสามี” (หน้า 43)

1.2.1.2 สอนไม่ให้ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา คือตักเตือนอย่างตรงไปตรงมาถึงสิ่งที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติโดยนิยมใช้คำว่า “อย่า” ดังเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามกนิ ผู้แต่งใช้คำว่า “อย่า” เพื่อสอนพระราชชา

ไม่ให้แสดงพฤติกรรมตอบโต้คนชั่วในลักษณะเดียวกับที่เขาทำ แต่ให้อาศัยความดีชนะแทน ดังนี้ “จะคบด้วยคนโหดอย่าเอาโกรธไปต่อตาม” (หน้า 254) หรือ “เราอย่าตระหนี่เร่งให้มันมันหากรู้จะทดแทน” (หน้า 254) เรื่องฉันทอักษฎาพานรกล่าวว่หากสมาคมกับญาติก็อย่ามีนิสัยทะเลาะงและอหังการ (เพราะทำให้ไร้ญาติขาดมิตรได้) ดังความว่ “อย่าเยี่ยพระนงองค์ อหังการคิดแคลง” (หน้า 26) ส่วนเรื่องอักษฎาพานรคำกาพย์ใช้คำว่ “อย่า” เพื่อเตือนสติพระราชาไม่ให้ลุ่มหลงในกิเลสตัณหา แต่ให้ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ดังนี้ “ทรงฟังตั้งสติอย่าหลงหยั่งปัญญาลงปลงไปในภัยมรณา” (หน้า 19)

1.2.2 การสอนโดยอ้างจารีตประเพณีของคนโบราณคือสอนโดยผู้แตงนำจารีตประเพณีของคนโบราณที่เห็นว่เหมาะสมมาเน้นย้ำหลักคำสอนให้มีความหนักแน่นยิ่งขึ้น ดังรายละเอียด

1.2.2.1 การสอนโดยอ้างจารีตประเพณีของคนทั่วไปคือสอนโดยอ้างแบบแผนการประพฤติปฏิบัติของคนทั่วไปที่กระทำสืบต่อกันมาช้านาน มักถือเป็นกฎหรือระเบียบของสังคมที่เกี่ยวกับศีลธรรม ดังเรื่องพระโพิสัตรีโกสามภิน (หน้า 259) และเรื่องอักษฎาพานรคำกาพย์ (หน้า 23-24) ผู้แตงอ้างจารีตที่เกี่ยวกับผู้หญิงคือว่ต้องไม่คบชู้ผู้ชาย ไม่มีนิสัยหยาบกระด้าง ขาดการเชื่อฟัง ชายใดได้หญิงที่มีนิสัยตรงกันข้ามกับจารีตของคนโบราณก็ให้หย่าร้างเสีย เพราะชินอยู่ไปมีแต่จะถูกตีดินนินทาจากเพื่อนบ้าน

1.2.2.2 การสอนโดยอ้างนิตราษประเพณีของกษัตรีย์คือสอนโดยอ้างกฎหมาย/ระเบียบ/แบบแผนหรือประเพณีของกษัตรีย์เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมอันางและภาพลักษณ์ของกษัตรีย์ที่ดี ดังเรื่องพระโพิสัตรีโกสามภินอ้างว่คำสอนนำมาจากทำเนียบที่เหมาะสมสำหรับพระมหากษัตรีย์ดังนี้ “ท้าวฟังอย่าลืมเลย **ทำเนียบนี้แต่ก่อนมา**” (หน้า 253) เรื่องฉันทอักษฎาพานร สอนการประพฤติปฏิบัติของพระราชาโดยอ้างว่านำมาจากแบบแผนของกษัตรีย์แต่โบราณดังนี้ “บอกบรรพสารโศลกนัยนิตอรรถา” (หน้า 14) เรื่องอักษฎาพานรคำกาพย์ ผู้แตงสอนพระราชาให้ประพฤติปฏิบัติตามราชประเพณีของกษัตรีย์แต่โบราณเช่นเดียวกัน ดังนี้ “ครันไม่ประมาทในราชโบราณย์ยอมให้สวรรยาภิรมย์สมบูรณ” (หน้า 71)

1.2.3 การสอนโดยแสดงผลของการประพฤติปฏิบัติในปัจจุบันคือการแสดงผลของการประพฤติปฏิบัติที่จะส่งผลต่อตนในขณะที่มีชีวิตอยู่ กลวิธีนี้ช่วยให้เห็นผลดีและผลร้ายของการประพฤติปฏิบัติ

1.2.3.1 การสอนโดยแสดงผลเชิงบวกของการประพฤติปฏิบัติในปัจจุบัน คือแสดงผลดีซึ่งเกิดจากการประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร ดังเรื่องพระโพิสัตรีโกสามภินแสดงผลดีของการเป็นคนขยันทำงานทุกคำเข้าว่าภายหลังหน้าจะพบแต่ความสบายดังตัวอย่าง

อุตสาห์ทนวิบาก	จะพันยากบัดเดียวตาย
เมื่อน้ำจะสบาย	เพราะว่ายากแต่เดิมที
	(พระโพิสัตรีโกสามภิน หน้า 253)

เรื่องฉันทอักษฎาพานรแสดงผลดีของความอุตสาหะในการศึกษาวิชาความรู้ว่ายอมได้วิชาความรู้มาประดับกายดังตัวอย่าง

ผู้ใดแลอุทโยค	อุสาหรินรินดร
เพทางคประกรณี	ประกาศสังวัธยาย
วิทยางคจกบังเกิด	สถิตศิลปะเพริศพราย
สบบสารททั้งหลาย	บริบูรณพูนมี
	(ฉันทอักษฎาพานร หน้า 18)

ผู้แต่งเรื่องอัษฎาพจนานุกรมคำกาพย์แสดงผลดีของการมีวิชาความรู้ว่าจะมีทรัพย์สินตามมาอีกเป็นจำนวนมาก ดังนี้ “เหตุว่าโภคามากมายบังเกิดไม่วายแก่ผู้รอบรู้วิชา” (หน้า 20)

1.2.3.2 การสอนโดยแสดงผลเชิงลบของการประพฤติปฏิบัติในปัจจุบัน คือแสดงผลร้ายซึ่งเกิดการประพฤติปฏิบัติในทางที่ไม่เหมาะสม ดังเรื่องพระโพธิสัตว์โกสลามิณแสดงผลร้ายของการมีนิสัยเกียจคร้านในการร่ำเรียนวิชาความรู้ว่าจะพบแต่ความยากจนดังนี้ “ความยากได้แก่ตนเพราะความคร้านเป็นมลทิน” (หน้า 253) เรื่องฉันทอัษฎาพจนานุกรมแสดงผลร้ายของการประพฤติปฏิบัติด้านต่างๆ เช่น หากมีนิสัยชั่วร้าย บรรดามิตรสหายจะไม่อยู่ใกล้ หากมีนิสัยทะนง ทำตามอำเภอใจ บรรดาญาติมิตรก็จะไม่สมาคมด้วย หรือหากมีใจฉกรรจ์ คิดแต่เบียดเบียนผู้อื่น พระธรรมหรือคุณความดีก็จะหายไป (หน้า 24) เช่น

คนได้อันร้าย	จิตพิษภัยงกล
หมุมิตรฤยล	บพิศวาสติห่างหาย
	(ฉันทอัษฎาพจนานุกรม หน้า 24)

ผู้แต่งเรื่องอัษฎาพจนานุกรมคำกาพย์แสดงผลร้ายจากการไม่สอนบุตรให้แสวงหาวิชาความรู้ว่าจะส่งผลให้บุตรพบแต่ความยากลำบากในชีวิต กลายเป็นคนโง่เขลา ไม่มีควมสง่างามท่ามกลางมหาชน เหมือนโคที่ชวานาใช้ทำนาเท่านั้น ดังนี้ “ไม่งามท่ามกลางมหา-ชนเช่นโคนาสำหรับชักเกวียนเวียนไถ” (หน้า 24)

1.2.4 การสอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคย คือการสอนโดยนำหลักคำสอนมาเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ที่ผู้อ่านคุ้นเคยดีอยู่แล้วเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ดังนี้

1.2.4.1 การเปรียบเทียบโดยใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ คือการนำเอาลักษณะสำคัญของสิ่งที่ต้องการเปรียบมาเทียบเคียง วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องนิยมใช้คำว่า “คือ” ดังเรื่องพระโพธิสัตว์โกสลามิณเปรียบเทียบให้เห็นว่าความโกรธคือดวงไฟที่พร้อมจะเผาผลาญผู้อื่นทุกเมื่อ ดังที่ว่า “โทโสปนคือดวงไฟ” (หน้า 257) เรื่องฉันทอัษฎาพจนานุกรมเปรียบเทียบให้เห็นว่าความโกรธคือไฟเช่นกัน ดังนี้ “ให้เอาด้วยโกรธาคือดังเพลิงอันลุกลาม” (หน้า 20) เรื่องอัษฎาพจนานุกรมคำกาพย์เปรียบเทียบการชำระบาปในจิตใจว่าเหมือนกับการนำน้ำมาล้างโคลนตมเพื่อไม่ให้เกิดมลทินติดกาย ดังนี้ “นันทแหละคือน้ำในล้างตมไซ้รหมดมลทิน” (หน้า 64)

1.2.4.2 การเปรียบเทียบโดยใช้ภาพพจน์อุปมา แม้วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องนิยมสอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคย แต่จุดเน้นต่างกัน เรื่องพระโพธิสัตว์โกสลามิณและฉันทอัษฎาพจนานุกรมใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์มากกว่าอุปมา ส่วนเรื่องอัษฎาพจนานุกรมคำกาพย์นิยมใช้ภาพพจน์อุปมามากกว่าอุปลักษณ์ ดังการเปรียบเทียบการแสวงหาความรู้ของผู้มีปัญญาที่ต้องอดทนและใจเย็นเหมือนกับการแสวงหาเกสรดอกไม้ของผึ้ง ที่ค่อยๆ เก็บเกี่ยวน้ำหวาน โดยไม่ทำให้ดอกไม้เหี่ยวเฉา จนสามารถสร้างรังขนาดใหญ่ได้

เหมือนหนึ่งแมลงผึ้งน้อยใหญ่	แสวงหามาลัย
เรณูละอองเกสร	
ยอมนำไปโดยอาภรณ์	ก่อรังตั้งตอน
ถาวรมากขึ้นทุกที	
ดอกไม้มิได้หมองศรี	รวงรังยาววี
เหมือนดังผู้มีปรีชา	

(อัษฎาพจนานุกรมคำกาพย์ หน้า 12)

2. การสร้างสรรค์เฉพาะถิ่นของเรื่องอัษฎापานรคำกาพย์

เมื่อพิจารณารายละเอียดของการสร้างสรรค์เนื้อความ “อัษฎापานร” ทั้ง 3 ส่วนนั้น ผู้วิจัยพบว่าเรื่องอัษฎापานรคำกาพย์ของภาคใต้มีการสร้างสรรค์เรื่องที่แตกต่างกันไปจากเรื่องพระโพลีสัตว์โกสามภินและฉันทอัษฎापานร กล่าวคือเรื่องพระโพลีสัตว์โกสามภินและฉันทอัษฎापานรสร้างสรรค์เรื่องโดยนำสุภาษิตคำสอนของคนโบราณมาสอนผู้อ่านโดยมาก ซึ่งส่วนใหญ่นำมาจากเรื่องโคลงโลกนิติและทีโศปเทศ ในขณะที่เรื่องอัษฎापานรคำกาพย์ภาคใต้ นอกจากผู้แต่งจะนำสุภาษิตคำสอนของคนโบราณมาสอนผู้อ่านแล้ว ยังสร้างสรรค์เนื้อหา คำสอนและกลวิธีการสอน โดยนำมาจากบริบทในพระพุทธศาสนาจำนวนมากด้วย ดังนี้

2.1 การสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาคำสอนมีดังนี้

2.1.1 สอนวิธีเข้าถึงความรู้ผู้แต่งสอนให้เรียนรู้ทั้งหลักวิชาที่ควรเรียน กระบวนการเข้าถึงความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และการฝึกฝนเพื่อให้เข้าถึงความรู้ที่ตนมีดังนี้

2.1.1.1 ศึกษาวิชาศิลปศาสตร์ 18 ประการผู้แต่งเน้นย้ำว่าแม้มนุษย์จะเรียนวิชาความรู้ทั้งจากบิดามารดาและครูอาจารย์แล้วก็ควรศึกษาศิลปศาสตร์ทั้ง 18 ประการเพื่อให้รู้ชำนาญด้วย ดังนี้” วิชาคณนาโดยในคัมภีร์ศาสตร์ชยกล่าวไปได้สิบแปดประการ”(หน้า20)ผู้แต่งกล่าวว่าผู้ที่รู้วิชาจะงามเฉิดฉายยิ่งกว่าภรณ์ประดับกาย โดยศิลปศาสตร์ทั้ง 18 ประการนี้เป็นวิชาที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงได้รับการศึกษาด้วยการสอนให้ศึกษาศิลปศาสตร์ทั้ง 18 แขนงหรือศึกษาแขนงใดแขนงหนึ่งให้เชี่ยวชาญนี้จึงเป็นรากฐานของการบรรลุหลักธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ อักษรศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ คณิตศาสตร์ โชติยศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โหราศาสตร์ เวชศาสตร์ เหตุศาสตร์ สัตวศาสตร์ โยคศาสตร์ ศาสนศาสตร์ มายาศาสตร์ คันถัพพศาสตร์ และฉันทศาสตร์

2.1.1.2 รู้ขั้นตอนการแสวงหาความรู้ผู้แต่งสอนว่าการแสวงหาความรู้มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นแรกคือไม่รีบร้อนให้ค่อยๆ เรียนรู้เหมือนการปีนเขา การเสพงาม การแสวงหาทรัพย์ หรือเกสรดอกไม้ของผึ้ง ต่อมาก็ให้แสวงหาความรู้จากคนใกล้ตัวเริ่มจากการศึกษาจากครูอาจารย์ เพราะการศึกษาด้วยตนเองจะไม่รู้หลักวิชาเท่ากับที่ครูถ่ายทอดให้หลังจากนั้นก็ให้ขยันอ่านแม้ว่าจะขยันเขียนก็สู้ผู้ที่รู้อ่านมาอย่างชำนาญไม่ได้ถัดมาคือการนำไปปฏิบัติจริง เพราะหากรู้แล้ว แต่ไม่เคยทดลองกับของจริงก็ไร้ประโยชน์ เหมือนลิ้นที่ไม่ทราบรสหวานเป็นเช่นไรเพราะไม่เคยลิ้มลองอาหารนั้น เหมือนผู้ที่ดีแต่พูดแต่ไม่ลงมือทำ ถึงให้แนะนำผู้อื่นก็ไร้ประโยชน์ สุดท้ายคือให้ทำอย่างต่อเนื่องเพราะการขาดช่วงทำให้ลืมได้ (หน้า10-15)

2.1.1.3 รู้หลักหัวใจนักปราชญ์ (สุ.จ.ป.ล) ผู้แต่งสอนว่าหัวใจนักปราชญ์มาจากการรู้จักฟัง คิด ถาม เขียน โดยสุ. มาจาก สุตตามณหรือสุตะ คือการมีความรอบรู้ชำนาญในการฟัง จิ. จิตหรือจินตะ คือการคิดตามที่ได้ฟังได้เสวนามา ปุ. หรือ ปุจฉา คือการถามข้อธรรมะที่ยังสงสัยอยู่จากการได้ฟังและคิด และลิ. หรือลิขิตคือการบันทึกข้อธรรมะให้มีความบริบูรณ์ยิ่งขึ้นผู้แต่งเน้นย้ำว่าหากปฏิบัติได้ทั้ง 4 ข้อจะเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมต่างๆ “บริบูรณ์พร้อมที่สี่สถานจักค่อยเชี่ยวชาญเห็นไปในการมงคล”(หน้า16)

2.1.2 สอนการปฏิบัติตนเพื่อให้ไปเกิดในภพที่ดีหรือแสวงหาความหลุดพ้นมีดังนี้

2.1.2.1 สร้างกุศลมูล 3 กุศลมูลเป็นทางแห่งความสุขของมนุษย์ ได้แก่อกุศลคือความไม่ยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตนโทสะ คือความไม่มักโกรธและอโมหะคือความไม่หลงผิดเป็นชอบ ผู้ที่รักษากุศลมูลทั้ง 3 ได้จะได้ไปสวรรค์” ทั้งสามนี้เป็นใหญ่ เป็นปัจจัยไปเบื้องหน้า” (หน้า45)

2.1.2.2 สร้างบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการคำสอนที่ปรากฏ เช่น การให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม เจริญภาวนา และอ่อนน้อมถ่อมตน ผู้แต่งเชื่อว่าหากปฏิบัติได้จะได้ไปสวรรค์ แต่หากไม่ละเว้นจะเกิดโทษ เช่น หากไม่รู้จักทาน รักษาศีล จะเกิดมาพิการ และยากจน หรือหากขาดสัมมาคารวะจะเกิดในตระกูลต่ำ

วัตถุสิบประการ	คือให้ทานแลรักษา
ศีลทั้งภาวนา	ฟังเทศนาพระผู้มี
	(อัฐฎาพจนาคำพยานรค้ำพาด หน้า 45)

ในพระพุทธศาสนาคำสอนข้างต้นเรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ มี 10 ประการ คือ 1) ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน 2) สิลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล 3) ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา 4) อปจายนมัย บุญสำเร็จด้วยการประพฤติถ่อมตน 5) เวยยาวัจจมัย บุญสำเร็จด้วยการช่วยชวนชววย 6) บัตติทานมัยบุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ 7) บัตตานุโมทนา มัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ 8) อัมมัสสวนมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม 9) อัมมเทศนามัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม และ 10) ทิฏฐุชุกัมม การทำความเห็นให้ตรง (ส.รัตนรัตติ. 2552: 203-205) ผู้ที่ปฏิบัติตามได้จะได้ขึ้นสวรรค์ ดังพระไตรปิฎก อง. อฎุฎก เล่มที่ 23 (กรมการศาสนา. 2514: 126) กล่าวไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่งไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไปเขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์”

2.1.2.3 สร้างบารมี 10 ทศบารมี 10 ทศที่ปรากฏในเรื่องนี้เช่น ทานบารมี ชันติบารมี ลัจจะบารมี และปัญญาบารมี ดังนี้ “กตัญญูขันติ ลัจจาบารมี ...อย่าเหนียวในทาน” (หน้า 71) และ “ปัญญาปริชาฎานประกอบการแต่บุญญา” (หน้า46) คำสอนนี้สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่าบารมี 10 ทศประกอบด้วยทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ชันติบารมี ลัจจะบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี ผู้ที่สร้างบารมี 10 ทศถือว่าเป็นปัจจัยให้ขึ้นสวรรค์ ด้วยเหตุที่ก่อนที่พระโพธิสัตว์จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงบำเพ็ญบารมี 10 ประการเช่นเดียวกัน

2.1.2.4 ละอกุศลกรรมมถ 10 ในวรรณกรรมกล่าวว่าอกุศลกรรมมถ 10 ได้แก่ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิจจารา มุสาวาท ปิสุนาวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปลลาปะ อภิขณา พยาบาท และมิจฉาทิฐิ หรือ ทิฐิ 62 ประการ กรรมที่ไม่ดีไม่งามอันเป็นอกุศล คือ กายกรรม 3 สถาน เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ล่วงเกินหญิง 20 จำพวก วชิกรรม 4 สถาน คือ มุสาวาท คือกล่าวเท็จ เปสุณวาทคือด่าว่าผู้อื่น ผรุสวาทคือกล่าวหาข่า และ สัมผัสปลลาปะวาท คือพูดไร้แก่นสาร และมโนกรรม 3 สถานคือความโลภ พยาบาท และมีมิจฉาทิฐิ ผู้ที่ทำความผิดอกุศลกรรมมถ 10 จะตกนรก ดังรายละเอียดบางตอนต่อไปนี้

อกุศลกรรมบถสิบ	ประการหยิบโดยหมวดใหญ่
กายกรรมเป็นสามนัย	วจีไซสี่ประการ
มโนกรรมก็สามบท	ซึ่งกำหนดสมุทธาน
บังเกิดในไตรทวาร	ให้กระทำกรรมทั้งปวง
ทั้งหกสิบสองอย่าง ²	ล้วนแต่ทางข้างอกุศล
เทียบย่อจะพาดน	ให้วนอยู่ในจตุรา
นรกปรตอสุรกาย	เวียนเกิดตายมาหลายถา
สิ้นกรรมแต่นั้นมา	เป็นเดียรงานเน้นนานไป

(อัญญาพานรคำกาพย์ หน้า 54-63)

นอกจากสอนเรื่องอกุศลกรรมบถ 10 หมวดต่าง ๆ แล้ว ผู้แต่งยังให้รายละเอียดปลีกย่อยในแต่ละหมวดด้วย เช่น ผู้ที่ทำผิดขั้นปาณาติบาต คือรู้ว่าสัตว์มีชีวิตอยู่ แต่มีเจตนาทั้งทางกายวาจาที่จะฆ่าสัตว์นั้น หรือทำร้ายสัตว์นั้นให้ตาย ผู้ที่ทำผิดอทินนาทานคือรู้ว่าผู้นั้นมีทรัพย์อยู่ และรู้ว่าเขาหวงแหน แต่ตั้งใจหรือมีเจตนาที่จะลักทรัพย์นั้นด้วยความพยายามทั้งกายวาจา ผู้ที่ทำผิดกาเมสุมิจจารคือรู้ว่ามิหญิงที่เขาหวงแหนอยู่แล้ว แต่พยายามล่วงเกินเขา แม้ถูกเนื้อต้องตัวเขาเพียงเมล็ดงาก็ผิดศีลข้อนี้ ดังตอนนี้

กาเมสุมิจจาร	องค์สมุทธานมีสามส่วน
เป็นที่จะยียวน	ให้เกิดกวนซึ่งกาโม
คือหญิงอันมีผู้	หวงแหนอยู่เป็นผู้ใหญ่
เลี้ยงไว้มิให้ใคร	สืบกาโมในราคา
ที่สอคือปองคิด	เพียรด้วยกิจแห่งค้นหา
ที่สามสมเจตนา	พอมรรคาถูกถึงกัน
ล่วงพันแดนมรรคา	เท่าเล็ดงาเป็นเขตซันท์
พร้อมองค์ทั้งสามนั้น	เป็นโทษทัณฑ์มิจจาร

(อัญญาพานรคำกาพย์ หน้า 47)

ผู้วิจัยพบว่าคำสอนข้างต้นตรงกับคำสอนในพระพุทธานุสสาทุกประการ ดังพระราชวิสสุททิกวี (พิจิตรจิตตวณฺโณ) (2532: 104-134) กล่าวว่อกุศลกรรมบถ 10 ได้แก่ กายกรรม 3 วจีกรรม 4 และมโนกรรม 3 ด้าน อกุศลกายกรรม ประกอบด้วย ปาณาติบาต คือการฆ่าสัตว์ อทินนาทาน คือ การลักทรัพย์ และกาเมสุมิจจาร คือ การล่วงประเวณีหญิงลักษณะต่างๆ 20 จำพวก ด้านวจีกรรม 4 ประการ ได้แก่ มุสาวาท คือการกล่าวเท็จ เปสฺสุณฺวาท คือ การพูดส่อเสียด พรุสฺวาท คือการกล่าววาจาหยาบ และสัมผัปปลาปะ คือ การกล่าววาจาที่ไม่เป็นประโยชน์ ด้านมโนกรรม คือ อภิชฌา พยาบาท และมิจฉาทิฏฐิผู้ที่ทำบาปเหล่านี้จะตกนรก แม้แต่การแจกแจงองค์ประกอบของอกุศลกรรมบถด้านต่างๆ ก็กล่าวตรงกัน เช่น การทำผิดปาณาติบาต หรือฆ่าสัตว์มีองค์ 5 คือ สัตว์มีชีวิต รู้ตัวว่าสัตว์มีชีวิต จิตคิดจะฆ่า พยายามเพื่อจะฆ่า และสัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น การทำผิดอทินนาทาน หรือลักทรัพย์มีองค์ 5 คือ ของนั้นมีผู้อื่นหวงแหน รู้ยู่ว่าเป็นของมีผู้อื่นหวงแหน จิตคิดจะลัก พยายาม

² ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 9 ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค และเล่มที่ 35 พระอภิธรรมปิฎก (พรหมชาลสูตร) กล่าวถึงทิฏฐิ 62 ว่ามีดังนี้ สัสสตวาทะ 4 เอกัจจสัสสติกวาทะ 4 อันตานิติกวาทะ 4 อมราวิกเขปิกวาทะ 4 อธิจจสมุปบันนิกวาทะ 2 สัณฺญิวาทะ 16 อสัณฺญิวาทะ 8 เนวสัณฺญิวาทะ 8 อุจเจทวาทะ 7 และทิฏฐิธัมมนิพพานวาทะ 5

เพื่อจะลัก และลักของนั้นมาด้วยความพยายาม หรือการทำผิดกาเมสุมิจจาร ที่มีองค์ 4 คือ บุคคลผู้ไม่ควรประพฤติล่วง จิตคิดจะเสพในบุคคลที่ไม่ควรประพฤติล่วงนั้น ความพยายามเพื่อจะเสพ และประพฤติล่วงด้วยการเสพผู้ที่ตั้งใจเว้นอกุศลกรรมบถด้วยตนเองจะได้อานิสงส์มาก แม้นตนเองก็ดิ้นรนไม่ได้ มีผู้สรรเสริญ มีชื่อเสียง และเข้าสู่สวรรค์

2.1.2.5 รู้แจ้งในอริยมรรค 8 อริยมรรค 8 ได้แก่ เห็นชอบ ดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ตั้งสติชอบ และตั้งใจชอบผู้ที่รู้แจ้งแล้วจะบรรลุนิพพาน

แจ้งด้วยอริยมรรค	เห็นประจักษ์ซึ่งเหตุการณ์
แห่งวิภูษะสงสาร	ว่ากันดารทุกสิ่งไป
	(อภัยพานรคำภีร์ หน้า 52-53)

การสอนเรื่องอริยมรรค 8 นี้สอดคล้องกับในพระไตรปิฎกเช่นเดียวกัน ดังในพระสูตรตันตปิฎกสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค(กรมการศาสนา. 2514:566) กล่าวไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเมื่อเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 เมื่อกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 อย่างไรเล่า? จึงเป็นผู้น้อมไปสู่นิพพาน โน้มไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน”

2.1.2.6 รู้หลักปฏิจสมุบาทหลักปฏิจสมุบาทที่ปรากฏในเรื่องอภัยพานรคำภีร์ เช่น ชาติ ชรา ตัณฑา และอุปาทาน ผู้แต่งสอนให้ดับสิ่งเหล่านี้ เพื่อจะได้จะบรรลุนิพพาน

เกลียดชาติเกลียดชรา	เกลียดจะมามังเกิดใหม่
เกลียดสิ้นทุกสิ่งไป	เกลียดไตรภพบรรจบมา
ยินดีในเมืองแก้ว	อันเลิศแล้วแต่สุชา
คือเมืองอนันตดา	สิ้นค้นหาเห็นนฤพาน
	(อภัยพานรคำภีร์ หน้า 52-53)

ในพระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรคปัจจุยสูตร (กรมการศาสนา.2514:266)กล่าวถึงหลักปฏิจสมุบาทว่ามีทั้งหมด 12 องค์ คือ อวิชา สังขาร วิญญาน นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณฑา อุปาทาน ภพ ชาติ ชรา มรณะ การรู้หลักปฏิจสมุบาทเพื่อให้รู้ทางแห่งการดับทุกข์ ว่าทุกข์เกิดขึ้นเพราะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกันมา เช่น เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณฑาจึงมี เพราะตัณฑาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมี หรือเพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา มรณะจึงมี หากดับสิ่งๆ ต่างๆ นี้ได้ (ดับภาวะต่างๆ ดับความยึดติดดับความอยาก ฯลฯ) จะบรรลุนิพพาน

2.1.2.7 ละสังโยชน์ 10 ประการสังโยชน์ แปลว่า ก็เลสเป็นเครื่องร้อยรัดจิตใจให้ตกอยู่ในวิภูษะ มี 10 อย่าง คือ 1) สักกายทิฐิคือยึดมั่นในขันธ์ 2) วิจิกิจฉาคือลังเลสงสัยในคุณพระรัตนตรัย 3) สีลัพพตปรามาสคือถือศีลพรตไม่จริงจัง 4) กามราคะคือติดใจในกามคุณ 5) ปฏิฆะคือหงุดหงิดขุ่นมัว ด้วยอำนาจแห่งโทสะ 6) รูปราคะคือยึดมั่นถือมั่นในรูปฌาน 7) อรูปราคะคือติดใจในอารมณ์แห่งอรูปฌาน 8) มานะคือยึดมั่นในตัวตนหรือคุณสมบัติของตน 9) อุทธัจจะคือฟุ้งซ่านแต่ในอกุศลและ 10) อวิชาคือไม่รู้จริงในอริยสัง 4 ผู้ที่ละสังโยชน์ได้ทั้ง 10 จะบรรลอรหัตตมรรคหรือมรรคอันให้ถึงความเป็นพระอรหันต์ ดังเรื่องอภัยพานรคำภีร์กล่าวถึงธรรมข้อนี้ว่า “สังโยชน์สิบประการ เญจมารก็สิ้นสูญ” (หน้า 67)

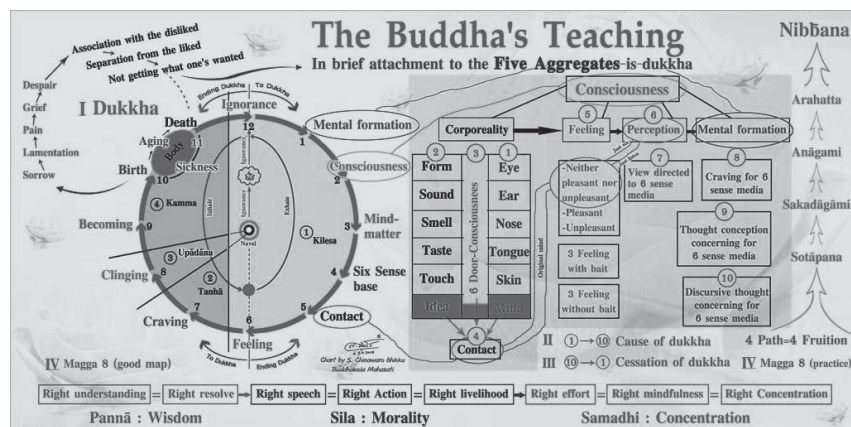
2.1.2.8 ดับเบญจขันธ์หรือขันธ์ 5 การดับขันธ์ 5 หรือเบญจขันธ์ คือการดับรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ผู้ที่สามารถดับได้จะได้ “เสวยวิมุตติสมบัติ” คือความหลุดพ้นหรือบรรลุนิพพาน สอดคล้องกับที่สุชีพ ญูณฎาฎภาพ (2531:37-38) กล่าวว่า ภิกษุผู้หลุดพ้นเพราะเบื่อหน่าย คลายกำหนด เพราะดับ เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่นขันธ์ 5 ย่อมบรรลุนิพพานในปัจจุบันดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดับชาติดับชรา	ดับต้นหาอุปาทาน
สังโยชน์สิบประการ	เบญจมารก็สิ้นสูญ
เสวยวิมุตติสมบัติ	คืออมตโพลัย
ตั้งนี้มีบัณฑิต	ด้วยศรัทธาวัฒนธรรมการ
	(อัฐภาพนรคํากาพย หนา 67)

ผู้แต่งโน้มน้าวว่าการปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะน้อมนำไปสู่สวรรค์ และสามารถเข้าถึงนิพพานได้ซึ่งไม่ใช่เรื่องยาก ดังมีผู้บรรลุนิพพานจำนวนมากมากกว่าเมตทรายในท้องทะเลทั้ง 4 สถาน

แต่องค์สัมพัณณ	ที่ตรัสรู้ผู้เดียวไซริ
เสด็จเข้านิพพานใน	ล่วงไปแล้วแต่ก่อนกาล
มากกว่าเมตทรายใน	ท้องสมุทรโททั้งสี่สถาน
ไม่ได้มีพระนิพพาน	พันประมาณจะคนนา
	(อัฐภาพนรคํากาพย หนา 52-53)

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่าคำสอนต่างๆ ล้วนอาศัยองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้เกิดในภพที่ดีหรือช่วยให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ดังที่พระครูสมุห์สุเทพ ชินวโร (2557: ออนไลน์) กล่าวถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อการหลุดพ้นหรือไปนิพพานว่าคำสอนที่สำคัญคือคำสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ตามหลักอริยสัจ 4 โดยมีขันธ์ 5 เป็นฐาน ทุกข์เกิดจากอุปาทานในขันธ์ 5 สมุทัยเป็นเหตุแห่งทุกข์ นิโรธคือการดับทุกข์ และมรรคมีองค์ 8 คือทางดำเนินให้ถึงความดับทุกข์ สัมมาทิฎฐิเป็นเบื้องต้นของมรรคมีองค์ 8 โดยคำสอนเรื่องปฏิจจสมุพบาทเป็นคำสอนที่ลึกซึ้งที่สุด ผู้ที่ทำให้แจ้งในจิตได้จะบรรลุนิพพานดังนี้

ภาพที่ 1 คำสอนของพระพุทธเจ้า(พระครูสมุห์สุเทพ ชินวโร. 2557: ออนไลน์)

2.1.3 สอนการปฏิบัติตนของผู้หญิงเพื่อบรรลुพระพุทธุภูมิคำสอนนี้ผู้แต่งมุ่งให้ผู้หญิงนำไปประพฤติปฏิบัติ โดยย่ำว่าชั้นพระพุทธุภูมิเป็นภูมิชั้นสูงซึ่งยากที่ผู้หญิงจะบรรลुได้ หากหญิงใดที่ปรารถนาจะไปสู่ชั้นนี้ก็ต้องรู้จัก ปรนนิบัติสามี หากประพฤติดีกุลศุลย่อมดลจิตให้เกิดเป็นชายได้หรือเกิดเป็นภิกษุณี

โดยหญิงมีศรัทธา	จะปรารถนาหาแก่นสาร
ในที่สามประการ	คือพุทธุภูมิเป็นต้นมา
มีอาจสำเร็จกิจ	ตามอุทิศจิตปรารถนา
ถ้าจักสมเจตนา	พึงควรวาดต่อสามี
ปฏิบัติซึ่งภักดา	โดยลัสมมาใจอารี
ดูจนงอัสสรศรี	อันบำเรออัมรินทรา
มิให้ระคายจิต	ในทุจริตมัวมิจฉา
สืบสร้างทางธรรมา	แล้วปรารถนาเป็นผู้ชาย
จึงจักสำเร็จกิจ	ตั้งอุทิศจิตมุ่งหมาย
จึงเห็นว่าเพศชาย	ประเสริฐกว่าเพศนารี
เพศหญิงถ้าปรารถนา	พุทธุมารดาพระชินศรี
กับนางภิกษุณี	ในสวารีพระทศพล
จักสมตั้งเจตนา	ที่อัคคาสถาล
ยวดยิ่งมิ่งมงคล	สำเร็จผลตั้งใจบอง

(อชฎาพจนานุกรมคำพยางค์ หน้า 43-44)

ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 3 (กรมการศาสนา. 2514:24-25) กล่าวไว้ว่าผู้ที่จะบรรลุพระโพธิญาณหรือชั้นพุทธุภูมินั้นจะต้องมีความพร้อม หรือมีศักยภาพพอที่จะสามารถบรรลุพระอรหันต์ได้ เป็นผู้ที่ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง แล้วตั้งความปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้า เป็นผู้ครองเพศเป็นบรรพชิต เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอภิญญา 5 และสมาบัติ 8 ต่อมาจึงปรารถนาที่จะบรรลุความสำเร็จนั้น เป็นผู้บริจาควิตแต่พระพุทธเจ้า หรือเป็นผู้มีฉันทะอันใหญ่หลวง มีอุตสาหะและความพยายามที่จะบรรลุลัพพัญญุตญาณอย่างแรงกล้าแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่จะบรรลุชั้นพุทธุภูมิเป็นมนุษย์ธรรมดาาก็ได้ แต่ต้องฝึกตนด้านต่างๆ อย่างยิ่งยวด ซึ่งหากเป็นบรรพชิตด้วย แล้วโอกาสที่จะบรรลุพระพุทธุภูมีย่อมมีมากกว่า ซึ่งโน้มเอียงไปทางบุรุษเพศ แต่ผู้แต่งก็ลอบประโลมใจว่าแม้สตรีไม่สามารถสั่งสมบารมีได้ตั้งบุรุษเพศ แต่หากฝึกฝนตนอย่างเข้มงวด ทั้งด้านฝึกฝนธรรมและการปรนนิบัติ สามีก็ย่อมสามารถเกิดเป็นผู้ชายในโลกหน้าได้ โอกาสที่จะไปสู่ชั้นพุทธุภูมิก็ง่ายขึ้น และแม้ไม่ได้เป็นพระพุทธเจ้า ก็สามารเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าหรือภิกษุณีได้

การศึกษาเรื่องอชฎาพจนานุกรมคำพยางค์ทำให้เห็นว่าเรื่องนี้มีการสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาการสอนที่ต่างไปจากเรื่อง พระโพธิสัตว์โกสถามภินและฉันทอชฎาพจนานุกรมอย่างชัดเจน เพราะมุ่งเน้นการปฏิบัติตนทั้งทางโลกและทางธรรม ทางโลกคือการนำหลักคำสอนไปประพฤติปฏิบัติเพื่อสร้างความสุขความเจริญในชีวิต และการไปเกิดภพภูมิที่ดี เช่น สวรรค์หรือยุคพระศรีอาริยมตไตรย ส่วนทางธรรมคือการได้ไปนิพพานอันเป็นจุดหมายปลายทางของความสุขที่แท้จริง หรือมุ่งให้ผู้อ่านเสวยสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ในขณะที่เรื่องพระโพธิสัตว์โกสถามภินและฉันทอชฎา พจนานุกรมเน้นสอนการประพฤติปฏิบัติเพื่อสร้างความสุขความเจริญในชีวิต ไม่เน้นเรื่องภพภูมิหรือเน้นความสุขทางธรรมดังเรื่องอชฎาพจนานุกรมคำพยางค์ของภาคใต้ ดังแผนภูมิ

ความสุขในโลกนี้	ความสุขในโลกหน้า
1. เรียนรู้หลักการประพฤติปฏิบัติตน 2. เรียนรู้หลักการปกครอง 3. เรียนรู้วิธีเข้าถึงความรู้ หมายเหตุ คำสอนข้อที่ 1 และ 2 ปรากฏทั้ง 3 เรื่อง ข้อที่ 2 เรื่องอัฐฎาพจนาคำกาพย์ให้รายละเอียดมากกว่า ส่วนคำสอนข้อที่ 3 ปรากฏเฉพาะในเรื่องอัฐฎาพจนาคำกาพย์	1. เรียนรู้หลักธรรมชั้นปรมัตถธรรม 2. การไปเกิดในภพภูมิที่ดี (ไปสวรรค์/บรรลุนิพพาน/เกิดยุคพระศรีอาริยมตตไตรย 3. พบความสุขช่วงวันจันทร์ (บรรลุนิพพาน) หมายเหตุ คำสอนทั้ง 3 ข้อนี้ปรากฏเฉพาะเรื่องอัฐฎาพจนาคำกาพย์

แผนภูมิ 1 ขั้นตอนการปฏิบัติตนเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดของ “อัฐฎาพจนาร” สำนวนต่าง ๆ

2.2 การสร้างสรรค์ด้านกลวิธีการสอน

การสร้างสรรค์กลวิธีการสอนในเรื่องอัฐฎาพจนาคำกาพย์นี้หมายถึงการสร้างสรรค์ที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในวรรณกรรมเรื่องนี้เท่านั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 การสอนโดยยกหลักธรรมประกอบคำสอนคือการนำหัวข้อหลักธรรมในพระไตรปิฎกมาประกอบคำสอน ซึ่งผู้แต่งมักใช้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อให้คำสอนน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ดังที่ผู้แต่งกล่าวว่หลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งบรรจุหลักธรรมรวม 84,000 พระธรรมชั้นธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แบ่งออกเป็น 3 ปิฎก หรือ 3 หมวด คือพระวินัยปิฎก (พระวินัย) จำนวน 21,000 พระธรรมชั้นธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระสุตตันตปิฎก (พระสุตตร) จำนวน 21,000 พระธรรมชั้นธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และพระอภิธรรมปิฎก (พระอภิธรรม) ดังตัวอย่าง

ในไตรพระธรรมชั้น	ทั้งแปดหมื่นกับพันสี่
มรรคผลทั้งสองที่	สิ่งละสี่เป็นแปดพัน
นิพพานเข้าบรรจบ	เรียกพระนพโลกุตตรธรรม
สิบทิศประสมกัน	คือพระธรรมบรรดามี
แห่งห้องพระปริยัติ	ที่ท่านจัดเป็นบาลี
รวมไว้เป็นคัมภีร์	ตลอดอรรถแลฎีกา

(อัฐฎาพจนาคำกาพย์ หน้า 45-46)

2.2.2 การสอนโดยอธิบายขยายความหัวข้อคำสอนคือการให้รายละเอียดเกี่ยวกับหัวข้อคำสอนต่างๆ อาจเกิดจากผู้แต่งเห็นว่าหัวข้อเรื่องที่สอนเป็นเรื่องที่เข้าใจยากหรือผู้อ่านอาจจะยังไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้จึงใส่รายละเอียดลงไปด้วย มีทั้งการอธิบายขยายความหลักการปกครองเรื่องเรื่องต่างๆ อธิบายขยายความวิธีการศึกษาค้นคว้าความรู้ และอธิบายขยายความหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งมีมากเป็นพิเศษเช่น อธิบายขยายความลักษณะของบุคคลที่ห่างตำราในพระพุทธศาสนาว่ามี 7 จำพวก คือ คนนอนมาก คนประมาทเมาเมี้ยว คนเอาแต่สบาย คนขี้โรค คนเกียจคร้านคนหมดความหวังและคนหมกมุ่นการทำงาน

คนตั้งอยู่ในสุขไซรั	วิชาสิงโต
น้ำใจมิได้เจตนา	
คนมีโรคร้ายหลายตา	ใจคอลดล้า
เพราะด้วยเวทนามากมี	
คนคร้านไม่วิจารณ์ถี่	จักให้ได้ดี
เพราะด้วยวิธีวิชา	
คนเขาเจียบเหงาปรารถนา	แต่จักนิทรา
หอนรู้วิชาสับไป	
คนประมาทศิลปศาสตร์น้อยใหญ่	รู้มากยากใจ
ไหนไหนตามแต่บุญญา	
คนโลภเรียนรู้นักกว่า	สติปัญญา
วิชาลบเลื่อนเบือนไป	
คนรักเนกากรรมทำใหม่	ไม่ได้ดริกไป
ในการลืบปอาารี	
คนเจ็ดจำพวกจะนี่	เว้นจากคัมภีร์
เพราะตนมิได้ศึกษา	

(อัษฎาพจนรคำภีร์ หน้า 80)

2.2.3 การสอนโดยแสดงผลของการประพฤติปฏิบัติที่ได้รับในโลกหน้ากลวิธีนี้เน้นเชื่อมโยงผลของการกระทำกับความคิดความเชื่อในพระพุทธศาสนาเช่น หากทำดี เมื่อตายไปจะไปสวรรค์ เกิดในชั้นพุทธภูมิ และได้ไปนิพพาน หากทำชั่วจะตกนรกเมื่อมาเกิดบนโลกมนุษย์ก็จะพบแต่ความยากจนคนรังเกียจ หญิงใดที่ปรารถนาจะเป็นภิกษุณี พระพุทธมารดา หรือต้องการบรรลุชั้นพระพุทธภูมิก็ให้รู้จักปฏิบัติต่อสามีเพื่อจะได้บรรลุเป้าหมาย วิธีสอนแบบนี้ก็เพื่อล่อใจหรือส่งเสริมให้คนทำดีมากขึ้น ดังตัวอย่าง

ตั้งคนเสพสุรา	ครั้นเมมาเป็นบ้าไซว
ปัจจุบันเห็นทันใด	ครั้นบรรลุไปนิรียา
สิ้นกรรมนำมาเกิด	เอากำเนิดในมนุษย์
เศษผลตนตามมา	ให้เป็นบ้าไปเหมือนกัน

(อัษฎาพจนรคำภีร์ หน้า 36)

2.2.4 การสอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบตามแบบวิธีในพระไตรปิฎกคือการสอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบตามแบบวิธีที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งมีทั้งการเปรียบเทียบแบบอุปมาและอุปมานิทศน์ ทั้งนี้ก็เพื่อเน้นย้ำให้ผู้อ่านเข้าใจหลักคำสอนมากขึ้น ดังที่ผู้แต่งสอนว่าการเกิดเป็นมนุษย์เป็นเรื่องยาก เมื่อเกิดมาแล้วจึงควรทำความดีให้มาก เพื่อจะได้เกิดเป็นมนุษย์ต่อไป โดยนำเรื่องเต่าตาบอดดำน้ำในมหาสมุทรมาเทียบให้เห็น ซึ่งการนำเรื่องเต่ามาเปรียบเทียบนี้สอดคล้องกับในพระไตรปิฎกด้วยดังตัวอย่าง

ได้ชาติเป็นมนุษย์	กุศลสุดหากอุปถัมภ์
ชูช่วยอำวนวนำ	ปฏิสนธิ์เป็นต้นมา
ยากนักจักปานโดน	ปานเต่าในท้องมหา
สมุทรผุดขึ้นมา	ร้อยปีตราแต่ละที
ตาบอดไม่เห็นหน	ในวังวนตามวิถี
แอกน้อยลอยนที	ปะเซ้าที่เต่าหายใจ
เต่าพบขบแอกได้	ยากปางตายจักหาไหน
นั่นแลคือเวไนย	เป็นลากใหญ่ได้เกิดมา

(อัษฎาพจนรคำภีร์ หน้า 40)

ในสังยุตตนิยามทวารวรรค ฉิคคพิสูตรที่ 1 (กรมการศาสนา. 2514: 566) กล่าวว่า การเกิดเป็นมนุษย์ เป็นเรื่องยาก พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบความยากนี้กับเตาตาบอดที่ดำน้ำอยู่ในห้วงมหาสมุทร โดยในทุกๆ 100 ปี เตาดำน้ำนี้จะโผล่ศีรษะขึ้นมาเหนือน้ำเพียงครั้งหนึ่งในขณะที่ในมหาสมุทรนั้นมีแอกซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าศีรษะของเตาไม่มากลอยอยู่ 1 แอก โอกาสที่เตาดำน้ำนั้นจะโผล่ศีรษะขึ้นมาเหนือน้ำแล้วลอดเข้าไปในแอกพอดี ยังมีมากกว่าที่เหล่าสัตว์จะเกิดมาเป็นมนุษย์เสียอีกหากเขาไปอยู่ในวังวนของวินิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษโยนแอก ซึ่งมีช่องเดียวลงไปมหาสมุทร เตาดำบอดมีอยู่ในมหาสมุทรนั้น ต่อล่วงร้อยปี มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เตาดำบอดนั้น ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ จะสอดคอให้เข้าไปในแอกซึ่งมีช่องเดียวโน้นได้บ้างหรือหนอ? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าล่วงกาลนานไปบางครั้งบางคราว เต่าจะสอดคอให้เข้าไปในแอกนั้นได้บ้างดูกรภิกษุทั้งหลาย เตาดำบอด ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ สอดคอให้เข้าไปในแอกซึ่งมีช่องเดียวโน้นยังจะเร็วกว่าเรา ย่อมกล่าวความเป็นมนุษย์เพราะคนพาลผู้ไปสู่วินิบาตแล้วคราวเดียวก็หาไม่ได้ ข้อนั้น เพราะเหตุไร? เพราะในวินิบาตนี้ ไม่มีการประพุดิธรรม การประพุดิชอบ การกระทำกุศล การกระทำบุญ มีแต่การเคียวกันกันและกัน การเคียวกัน ผู้มีกำลังน้อยกว่า ย่อมเป็นไปในวินิบาตนี้

ใจความข้างต้นผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นว่าแม้โชคดียังได้เกิดเป็นมนุษย์ แต่หากเดินไปสู่วินิบาต (ไม่ประพุดิธรรม ไม่รักษาศีล) เพียงครั้งเดียว โอกาสที่จะได้กลับมาเป็นมนุษย์อีกนั้นแสนยาก

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาศพหุภาคได้พบว่าเรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาศพหุภาคได้มีเนื้อหาคำสอนและกลวิธี การสอนบางส่วนร่วมกับพระโพธิสัตว์โกสามภินและฉันทอักษฎาพจนานุกรม ลักษณะร่วมด้านเนื้อหาคำสอนพบว่ามี 6 ประการ ได้แก่ สอนการกระทำที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขส่วนตน สอนการกระทำที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติเพราะส่งผลร้ายต่อตนเองสอนการดูลักษณะของคน และธรรมชาติของคน สอนการปฏิบัติหรือสมาคมกับกลุ่มคนประเภทต่างๆ สอนให้เห็นคุณสมบัติและคุณลักษณะของคนทั้งามพร้อมและสอนการเป็นนักปกครองที่ดีทำให้เห็นความคาดหวังของผู้แต่งที่ต้องการให้ผู้อ่านเป็นผู้ที่มีทั้งพฤติกรรมส่วนตนดี เป็นนักปกครองที่ดี และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ส่วนลักษณะร่วมด้านกลวิธีการสอนพบว่ามี 4 ประการ ได้แก่ สอนอย่างตรงไปตรงมาซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนได้ทันทีสอนโดยอ้างจารีตประเพณีของคนโบราณซึ่งช่วยเน้นย้ำคำสอนให้มีความหนักแน่นยิ่งขึ้น สอนโดยแสดงผลของการประพฤติปฏิบัติในปัจจุบันซึ่งช่วยโน้มน้าวให้ผู้อ่านคิดทำความดีมากยิ่งขึ้น และสอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคยช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจหลักคำสอนได้ง่ายขึ้น เรื่องอักษฎาพจนานุกรมคำกาศพหุภาคได้มีการสร้างสรรค์เนื้อหาคำสอนที่ต่างจากอีก 2 เรื่องอย่างชัดเจน ได้แก่ สอนวิธีเข้าถึงความรู้สอนการปฏิบัติตนเพื่อ การไปเกิดในภพที่ดีหรือต้องการแสวงหาความหลุดพ้น (การบรรลุพระนิพพาน) ซึ่งคำสอนเรื่องนี้ปรากฏมากที่สุด และสอนวิธีปฏิบัติตนของผู้หญิงเพื่อบรรลุพระพุทธานุภุมิ ทั้งมีการสร้างสรรค์ด้านกลวิธีการสอนที่ต่างออกไปจากอีก 2 เรื่อง ได้แก่ สอนโดยยกหลักธรรมประกอบคำสอน สอนโดยอธิบายขยายความหัวข้อคำสอน สอนโดยแสดงผลของการประพฤติปฏิบัติที่ได้รับในโลกหน้า และสอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบตามแบบวิธีในพระไตรปิฎกดังตาราง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบหลักคำสอนและกลวิธีการสอนในวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง

หลักคำสอน	พระโพิสสัตว์โกสามภิน	ฉันทอัษฎापานร	อัษฎापานรคำกาพย์
สอนอย่างตรงไปตรงมา	✓	✓	✓
สอนการกระทำที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติเพราะส่งผลร้ายต่อตน	✓	✓	✓
สอนการดูลักษณะของคน และธรรมชาติของคน	✓	✓	✓
สอนการปฏิบัติหรือสมาคมกับกลุ่มคนประเภทต่าง ๆ	✓	✓	✓
สอนให้เห็นคุณสมบัติและคุณลักษณะของคนทั้งงามพร้อม	✓	✓	✓
สอนการเป็นนักปกครองที่ดี	✓	✓	✓
สอนให้ศึกษาวิชาศิลปศาสตร์ 18 ประการ	-	-	✓
สอนให้รู้ขั้นตอนการแสวงหาคำความรู้	-	-	✓
สอนหลักหัวใจนักปราชญ์	-	-	✓
สอนให้สร้างกุศลมูล 3	-	-	✓
สอนให้สร้างบุญกิริยาวัตถุ 10	-	-	✓
สอนให้สร้างบารมี 10 ทศ	-	-	✓
สอนให้ละอกุศลกรรมบถ 10	-	-	✓
สอนให้รู้แจ้งในอริยมรรค 8	-	-	✓
สอนให้รู้หลักปฏิจสมุปบาท	-	-	✓
สอนให้ดับสังโยชน์ 10 ประการ	-	-	✓
สอนให้ดับเบญจขันธ์หรือขันธ์ 5	-	-	✓
สอนการปฏิบัติตนของผู้หญิงเพื่อบรรลุปะพุทธภูมิ	-	-	✓

กลวิธีการสอน	พระโพิสสัตว์โกสามภิน	ฉันทอัษฎापานร	อัษฎापานรคำกาพย์
สอนการกระทำที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของตน	✓	✓	✓
สอนโดยอ้างจารีตประเพณีของคนโบราณ	✓	✓	✓
สอนโดยแสดงผลของการประพฤติปฏิบัติในปัจจุบัน	✓	✓	✓
สอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคย	✓	✓	✓
สอนโดยยกหลักธรรมประกอบคำสอน	-	-	✓
สอนโดยอธิบายขยายความหัวข้อคำสอน	-	-	✓
สอนโดยแสดงผลของการประพฤติปฏิบัติที่ได้รับในโลกหน้า	-	-	✓
สอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบตามแบบวิธีในพระไตรปิฎก	-	-	✓

ลักษณะร่วมด้านเนื้อหาการสอนที่เห็นได้อย่างเด่นชัดของเรื่องพระโพิสสัตว์โกสามภิน ฉันทอัษฎापานร และอัษฎापานรคำกาพย์คือการสอนให้รู้วิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยมีรายละเอียดแตกต่างกันบ้าง เช่น การสอนเรื่องการเป็นนักปกครองที่ดี เรื่องอัษฎापานรคำกาพย์แจกแจงเนื้อหาอย่างละเอียด ในขณะที่เรื่องพระโพิสสัตว์โกสามภินและฉันทอัษฎापานรให้ข้อมูลเพียงเล็กน้อย เรื่องพระโพิสสัตว์โกสามภินสอนหลักที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ เพราะส่งผลร้ายต่อตนมากเป็นพิเศษ ในขณะที่เรื่องฉันทอัษฎापานรสอนการสมาคมกับคนประเภทต่างๆ และการเรียนรู้ธรรมชาติของคนมากเป็นพิเศษ ด้านกลวิธีการสอน ทั้ง 3 เรื่องใช้หลักการสอนสำคัญๆ ร่วมกัน เพียงแต่แสดงจุดเน้นที่ต่างกันบ้างบางประเด็น ได้แก่ การสอนอย่างตรงไปตรงมา นอกจากเรื่องอัษฎापานรคำกาพย์นิยมใช้คำว่า “จง” และ “ให้” เหมือนอีก 2 เรื่องแล้วยังนิยมใช้คำว่า “ควร” และ

“ฟัง” ด้วย ซึ่งอีก 2 เรื่องไม่ปรากฏ ต่อมาคือการสอนโดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคย เรื่องอัษฎาพจนรคากาพย์นิยมใช้วิธีเปรียบเทียบแบบอุปมา ในขณะที่เรื่องพระโพธิสัตว์โกสามกษิณและฉันทอัษฎาพจนรนิยมใช้วิธีเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์

การศึกษาวิจัยทำให้พบว่าแม้ว่าเรื่องอัษฎาพจนรคากาพย์มีเนื้อหาการสอนและกลวิธีการสอนบางส่วนคล้ายกับเรื่องพระโพธิสัตว์โกสามกษิณและฉันทอัษฎาพจนร แต่เรื่องอัษฎาพจนรคากาพย์สร้างสรรค์เนื้อหาการสอนและกลวิธีการสอนที่แตกต่างออกไปจากอีก 2 เรื่องอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือนอกจากสอนพระราชานำให้ทำความดีเพื่อให้ได้รับผลดีตอบสนองในชาตินี้เหมือนกับอีก 2 เรื่องแล้ว ยังสอนพระราชานำให้รู้วิธีปฏิบัติตนเพื่อการไปสู่ภพภูมิที่ดีด้วย โดยนำเนื้อหาการสอน รวมถึงกลวิธีการสอนที่อิงกับความคิดความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน อาจมีนัยแสดงให้เห็นว่ายิ่งพระราชานำผู้ทรงธรรมมากเท่าไรยิ่งทำให้บ้านเมืองเกิดความผาสุกมากไปตามไปด้วย ดังจารุณีฐานรตาภรณ์ (2553:3-40) กล่าวว่าการใช้ธรรมเป็นเครื่องกำหนดจริยวัตรและการปกครองของกษัตริย์มีความจำเป็น ธรรมที่ถูกต้องงามสม่ำเสมอ พระมหากษัตริย์ที่ทรงธรรมจะช่วยให้ประชาชนมีวิถีชีวิตที่ดีงามตามพระพุทธศาสนาที่ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ

การที่เรื่องอัษฎาพจนรคากาพย์เน้นสอดแทรกหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเรื่องนี้ ซึ่งมีทั้งความเชื่อเรื่องกรรม นรก สวรรค์ การบรรลุนิพพาน การบรรลุพระพุทธานุภาพ เป็นต้น น่าจะเกิดจากภาคใต้ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน พุทธศาสนาจึงฝังรากลึกลงในความคิดของชาวใต้ สอดคล้องกับที่ชัยวุฒิ พิชยะกุล (2552:83-93) นักวิชาการชาวใต้กล่าวถึงพุทธศาสนาในภาคใต้สมัยโบราณว่ามักจะเกี่ยวกับเรื่องนรกสวรรค์นิพพาน เรื่องของศีล เช่น การมีความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เพราะเชื่อว่าผู้ใดทำกรรมดีย่อมได้รับความสุข ไปส่วยสมบัติในสวรรค์ ผู้ที่ทำความชั่วจะได้รับทุกขเวทนาในนรกตามกรรมหนัก-เบาที่ทำไว้ หรือหากปฏิบัติอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยและกุศลกรรมย่อมทำให้เกิดทันยุคพระศรีอาริยมตไตรย หลักธรรมเหล่านี้เป็นแนวทางให้ประชาชนนำไปยึดถือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความเชื่อของตน

การศึกษาเรื่องอัษฎาพจนรคากาพย์ของภาคใต้ทำให้เห็นว่าเรื่องนี้มีการนำความคิดความเชื่อในพระพุทธศาสนามากำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติโดยใช้กลวิธีการสอนที่อิงกับวิธีสอนของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกซึ่งน่าจะเกิดจากผู้แต่งเป็นพระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนานั้นเอง

งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งเปรียบเทียบด้านเนื้อหาการสอนและกลวิธีการสอนเพื่อหาลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะที่เป็นของท้องถิ่น จึงน่าจะศึกษาด้านอื่นๆ ของเรื่องอัษฎาพจนรคากาพย์ด้วย เช่น ความเชื่อ ค่านิยม และกลวิธีการประพันธ์ ซึ่งอาจทำให้เห็นบริบทท้องถิ่นที่ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ก็มีวรรณกรรมคำสอนภาคใต้อีกจำนวนมากที่ไปพ้องกับวรรณกรรมคำสอนของภาคกลางและภาคอื่นๆ เช่น ปกิริโนวาท อวาคโวิทาร และสุภาษิตมุงคัง ทัมพะเนอที่ไปพ้องกับวรรณกรรมคำสอนของภาคกลางยุคการพิมพ์ (สมัยรัชกาลที่ 5) ซึ่งทำให้เห็นความนิยมของวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ อย่างชัดเจนโดยเฉพาะความนิยมในเนื้อหาการสอน จึงน่าจะศึกษาประเด็นสาระคำสอนต่อไปซึ่งการศึกษาในครั้งนี้อาจทำให้เห็นแนวคิดร่วมกันด้านการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมสมัยโบราณซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างจากวรรณกรรมคำสอนที่แต่งในสมัยต่อมาก็ได้

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2514). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กรมศิลปากร. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์. (2533). **วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: กรมฯ.
- จารุณีฐานารดาภรณ์.(2553). **อิทธิพลพระพุทธศาสนาต่อระบบกฎหมายไทย**.วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์.4(3): 3-40.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2552). **พัฒนาการและบทบาทของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชุมนุมสุภาษิตฉบับหอสมุดแห่งชาติ**.(2508). พระนคร: กรมศิลปากร.
- เดชาดิศร, สมเด็จพระยา. (2543). **โคลงโลกนิติ**. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ.
- นิยะดา เหล่าสุนทร; และคนอื่นๆ**.(2540). ภูมิปัญญาของคนไทย: ศึกษาจากวรรณกรรมคำสอน. ม.ป.ท.
- พระครูสมุห์สุเทพ ชินวโร. (2557). **คำสอนของพระพุทธเจ้า**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2557, จาก<http://www.khontai.com>.
- พระราชวิสุทติกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ).(2532). **กฎแห่งกรรม**. ม.ป.ท.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ศูนย์วัฒนธรรม. **อัษฎาพานร : สมุดไทยชาว อักษรไทย เส้นหมึก**. ม.ป.ท.
- ส.รัตนรัตติ.(2552). **ธรรมวิภาคบรรยาย นวโกวาท ฉบับ จำแนกแจกแจงธรรม หลักธรรมสำหรับชาวพุทธ**.กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- สิริวรรณ วงษ์ทัต. (2526). **ฉันทอัษฎาพานร: โอวาทสำหรับผู้ปกครองประเทศ**. ใน **รวมบทความทางวิชาการ: ภาษาและวรรณคดีไทย**. หน้า 82-95. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2543). **วรรณกรรมคำสอนสมัยธนบุรี. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**. 8(9-10):79-85.
- เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป. (2517). **ทีโศปเทศ**. กรุงเทพฯ: เจริญรัตน์การพิมพ์.